REGION NORDHORDLAND

Nordhordland Utviklingsselskap IKS
Austrheim, Fedje, Gulen, Lindås, Masfjorden, Meland,
Modalen, Osterøy, Radøy

UTKANTKONFERANSEN 2019

Sosial ulikhet og oppvekst med lav inntekt: Implikasjoner for utvikling og håndtering av psykiske vansker blant barn og unge

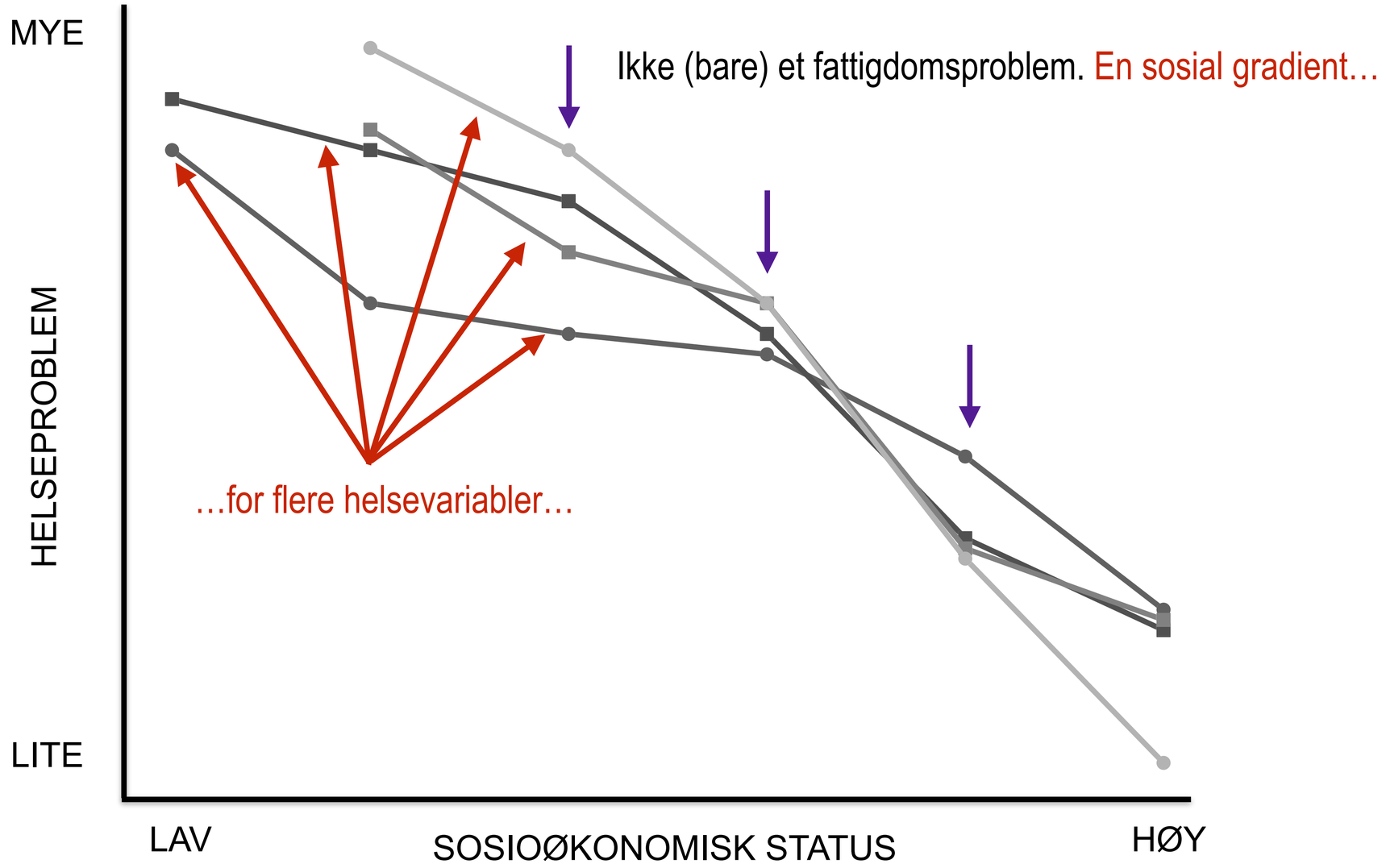
Tormod Bøe, Psykolog/PhD
tormod.boe@uib.no

Institutt for samfunnspsykologi, UiB og
RKBU Vest, NORCE Norwegian Research Centre

NORCE

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet

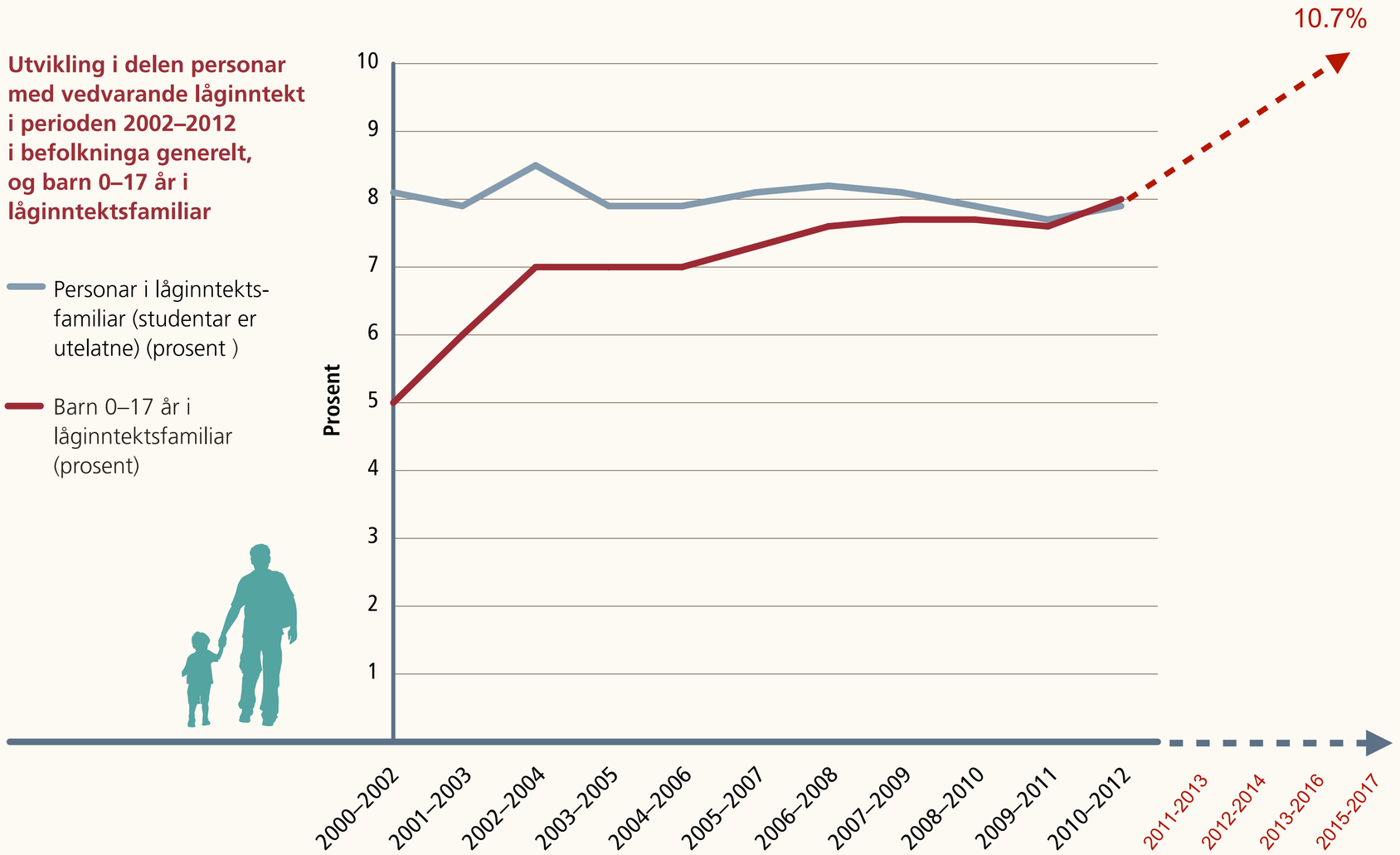
De som har lavere sosioøkonomisk status har også mer helseproblemer

…og multiple indikatorer for sosioøkonomisk status.

Adler, N. E., Boyce, T., Chesney, M. A., Cohen, S., Folkman, S., Kahn, R. L., & Syme, S. L.
Socioeconomic status and health. The challenge of the gradient, *American Psychologist*, **1994.**

Barnefattigdom - utvikling i feil retning!

Riksrevisjonen. Riksrevisjonens undersøking av barnefattigdom. Dokument 3:11 **(2013-2014)**
Bufdir. Barnefattigdom kommunestatistikk. http://barnefattigdom.no **(2019)**

Barn i husholdninger med lavinntekt med enslig forsørger (2016) >

Landet	37.9 %	37.9 %
Austrheim	28.6 %	37.9 %
Fedje	..	37.9 %
Gulen	28.2 %	37.9 %
Lindås	43.8 %	37.9 %
Masfjorden	..	37.9 %
Meland	49.1 %	37.9 %
Modalen	..	37.9 %
Osterøy	47.5 %	37.9 %
Radøy	30.7 %	37.9 %

Barn i husholdninger med lavinntekt uten yrkestilknyttede personer (2016) >

Landet	58 %	58 %
Austrheim	81 %	58 %
Fedje	60.9 %	58 %
Gulen	51.3 %	58 %
Lindås	48.8 %	58 %
Masfjorden	77.4 %	58 %
Meland	49.7 %	58 %
Modalen	..	58 %
Osterøy	40 %	58 %
Radøy	51.5 %	58 %

Barn i husholdninger med lavinntekt siste år (2016) >

Landet	8.8 %	8.8 %
Austrheim	9.9 %	8.8 %
Fedje	18.1 %	8.8 %
Gulen	8.1 %	8.8 %
Lindås	7.3 %	8.8 %
Masfjorden	8.3 %	8.8 %
Meland	7.7 %	8.8 %
Modalen	..	8.8 %
Osterøy	8.5 %	8.8 %
Radøy	8.8 %	8.8 %

Barn i husholdninger med lavinntekt der hovedforsørger har lav utdanning (2016) >

Landet	60.8 %	60.8 %
Austrheim	61.9 %	60.8 %
Fedje	78.3 %	60.8 %
Gulen	51.3 %	60.8 %
Lindås	58 %	60.8 %
Masfjorden	45.2 %	60.8 %
Meland	49.1 %	60.8 %
Modalen	..	60.8 %
Osterøy	58.1 %	60.8 %
Radøy	34.7 %	60.8 %

Barn i innvandrerhusholdninger med lavinntekt, fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA og Oseania utenom Australia og New Zealand (2016) >

Landet	36.8 %	36.8 %
Austrheim	73.1 %	36.8 %
Fedje	87.5 %	36.8 %
Gulen	75 %	36.8 %
Lindås	56.3 %	36.8 %
Masfjorden	86.4 %	36.8 %
Meland	50 %	36.8 %
Modalen	..	36.8 %
Osterøy	43.6 %	36.8 %
Radøy	68.9 %	36.8 %

Subjektive og objektive mål

(den kjedelige, men nødvendige begrepsavklaringen)

Fattigdom/lavinntekt	Husholdningens samlede inntekt er under en viss grenseverdi. *(I Norge er denne verdien ofte satt til <60% av medianinntekt i befolkningen, etter justering for familiekomposisjon).*
Relativ deprivasjon	Sammenlignet med andre, har man mindre ressurser enn det som er vanlig eller normativt i et samfunn, eller den eller de man velger å sammenligne seg med. *(Sosiale sammenligningsprosesser).*
Sosial ulikhet	Avstanden mellom de som har *(eller tjener)* mest og de som har *(eller tjener)* minst i et samfunn.
Sosioøkonomisk status	Sammenstilling av ulike indikatorer *(ofte inntekt, utdanning og yrkesprestisje)* som plasserer en person på et gitt nivå i et sosialt hierarki.
Subjektiv sosial status	Et kognitivt gjennomsnitt basert på et utvalg av indikatorer som man tar hensyn til når man gjør sin vurdering.

$$\text{Subjektiv status} = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} a_i = \frac{\text{Utdanning+Formue+Yrkesprestisje+Økonomisk historie+Boligforhold+}\cdots + a_n}{n \text{ indikatorer}}$$

For noen (få) handler fattigdom om absolutt fattigdom

«Jeg veit at vi alltid har dårlig råd. Vi har aldri middag hver dag. Om vi for eksempel har det to ganger på rad, kan det gå uker og måneder til neste gang. Vi får heller ikke cornflakes og slike ting, mamma sier det går så mye melk.»

Tvetene, K.G. (2001). «Jeg prøver å få det til å bli borte av seg selv» Om barn som lever i familier som over tid har mottatt økonomisk sosialhjelp og deres håndtering av hverdagens møte med økonomiske krav. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

For de fleste handler fattigdom om relativ fattigdom

«Individuals, families and groups in the population can said to be in poverty when they lack the resources to obtain the type of diet, participate in the activities and have the living conditions and amenities which are customary, or are at least widely encouraged or approved, in the societies to which they belong»

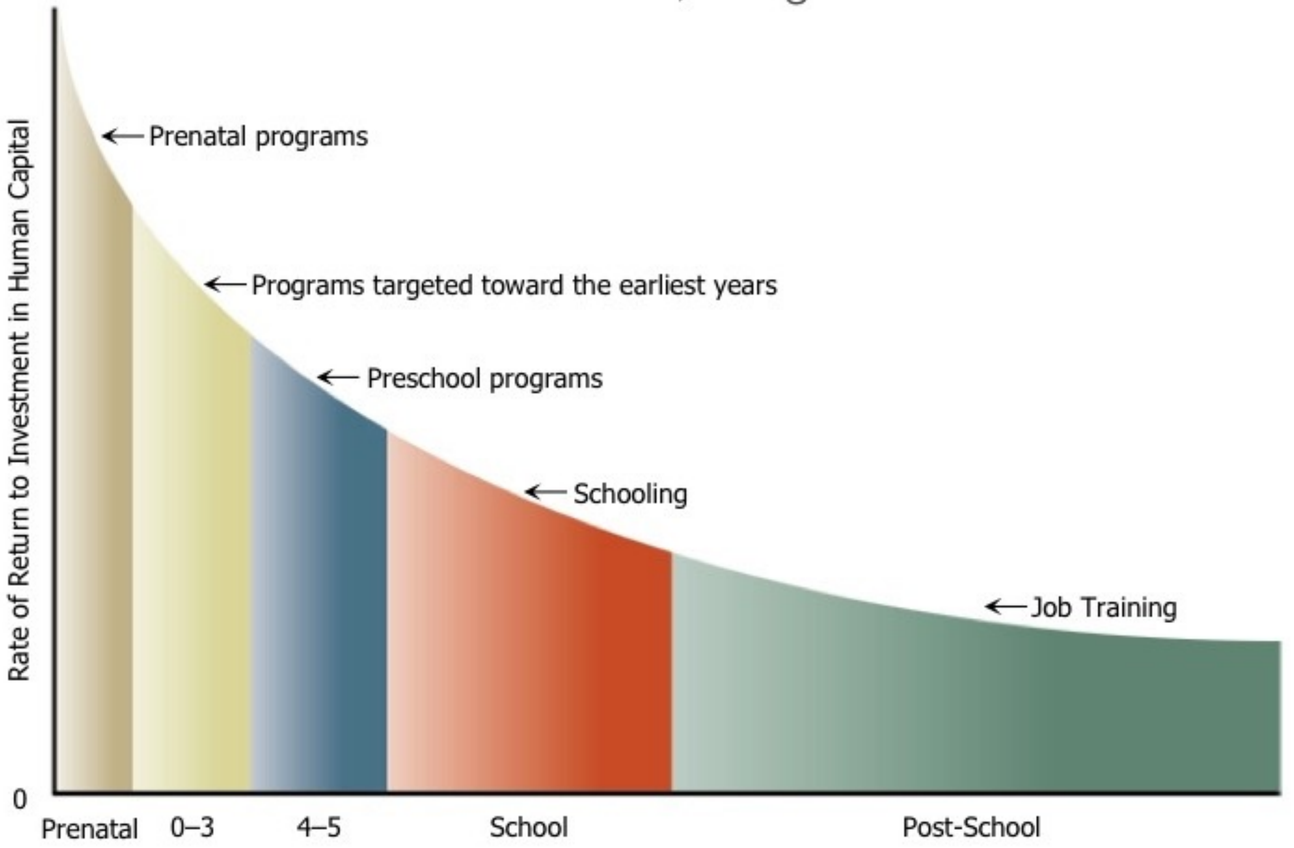
Townsend, P. (1979). Poverty in the United Kingdom. London: Penguin Books.

“Low *socioeconomic status* has been associated with delay or dysfunction in nearly all domains of children’s development, including child behavior problems”

Dearing, E.
The state of research on children and families in poverty: Past, present, and future empirical avenues of promise. In K. McCartney, H. Yoshikawa, & L. Forcier (Eds.), *Improving the odds for America’s Children* (pp. 203–216). Cambridge, MA: Harvard Education Press. **(2014)**.

EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT IS A SMART INVESTMENT

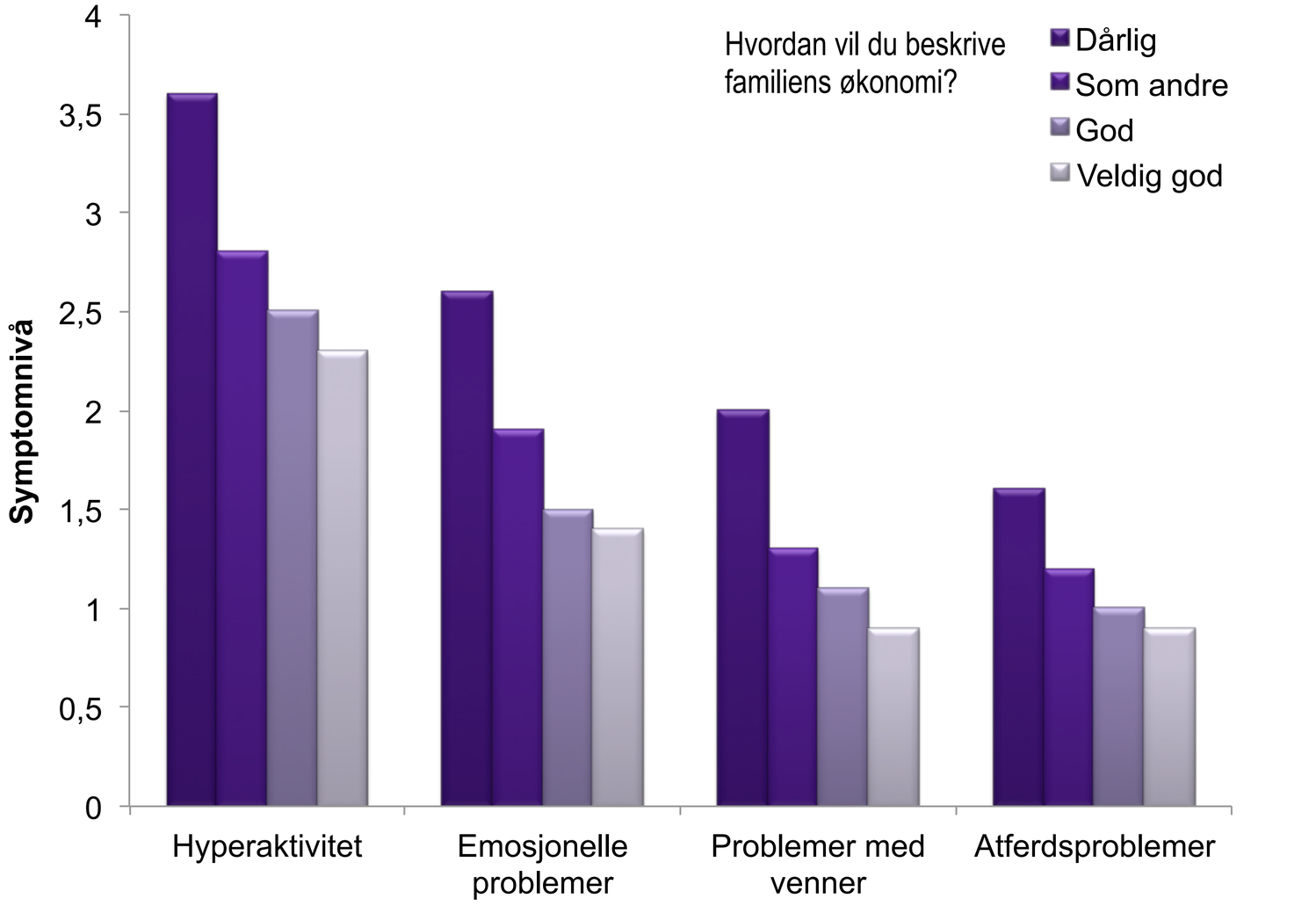
The earlier the investment, the greater the return

Source: James Heckman, Nobel Laureate in Economics

Symptomer på psykiske vansker hos barn

Stratifisert på type vanske og *opplevd* økonomisk situasjon

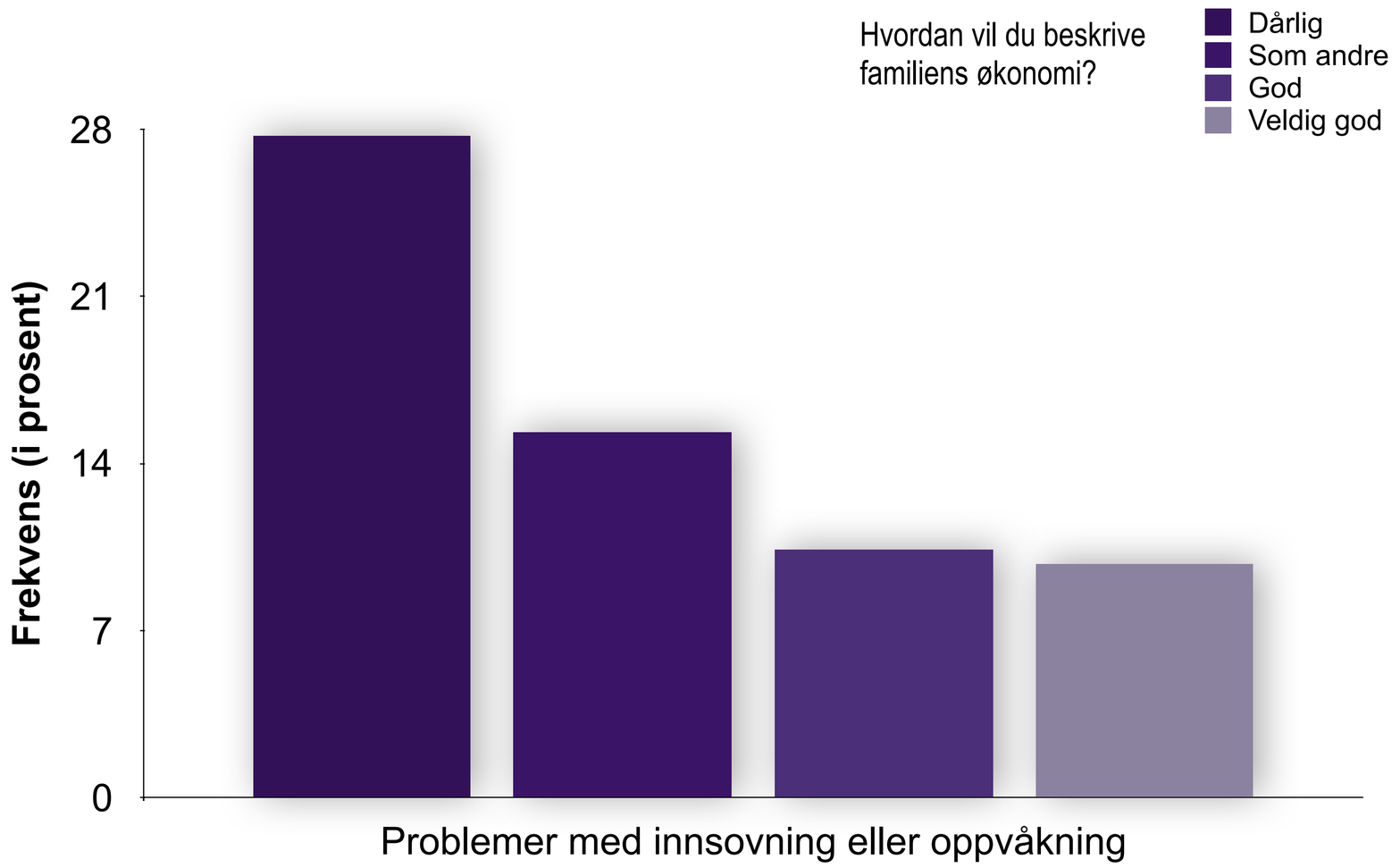
Data fra Barn i Bergen studien.

Bøe, T., Øverland, S., Lundervold, A. J. & Hysing M.
Socioeconomic status and children's mental health: results from the Bergen Child Study. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology,* **2012**.

BARN I BERGEN

Frekvens av søvnproblemer hos barn

Stratifisert på *opplevd* økonomisk situasjon

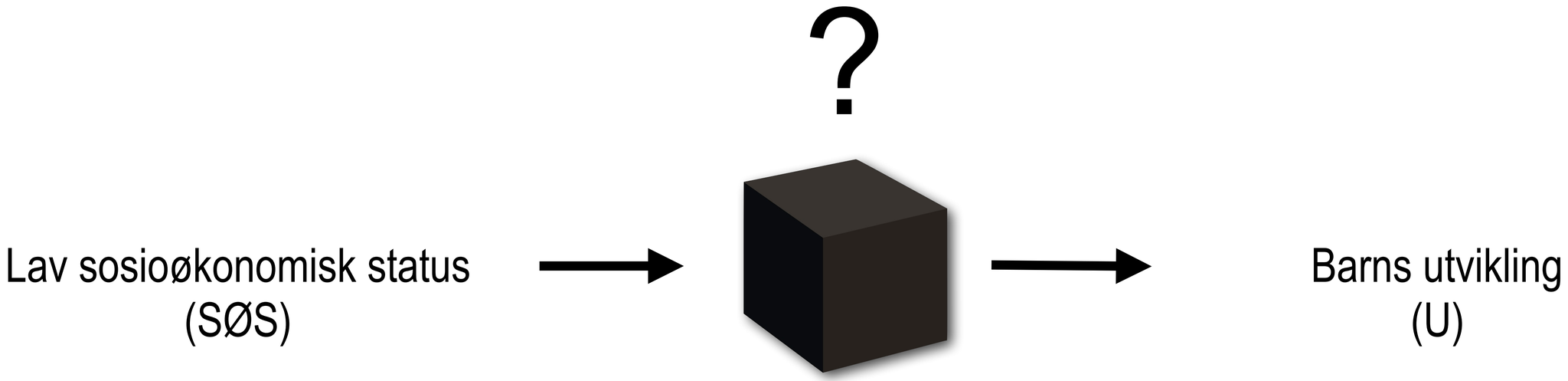

Data fra Barn i Bergen studien.

Bøe, T., Hysing, M., Stormark, K. M., Lundervold, A. J. & Sivertsen, B. Sleep problems as a mediator of the association between parental education levels, perceived family economy and poor mental health in children. *J Psychosom Res*, **2012**.

BARN I BERGEN

Hvorfor er det slik?

Dearing, E.
Psychological Costs of Growing Up Poor.
Annals of the New York Academy of Sciences, **2006**.

Foreldres psykiske helse

Oppdragerstrategier

Utviklingsstimulerende erfaringer

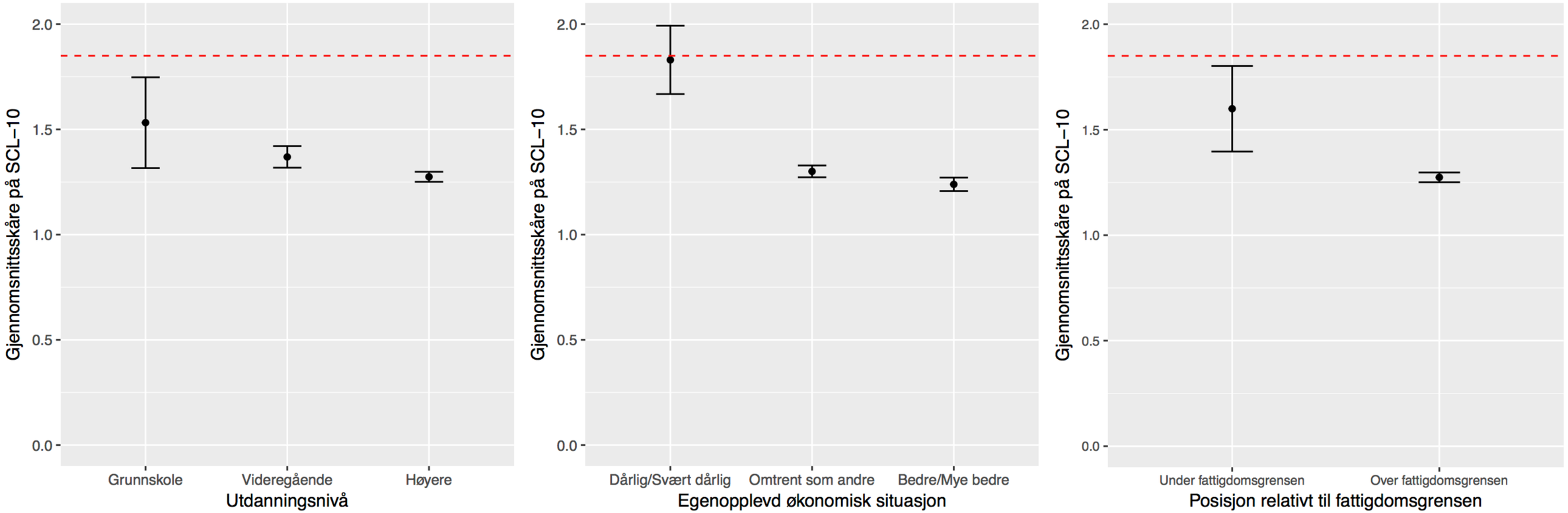
Akkumulering av belastning

Foreldres psykiske helse

McLaughlin, K. A, et al. (2012). Parent psychopathology and offspring mental disorders: Results from the WHO world mental health surveys. Br J Psychiatry
Rasic, D. et al. (2013). Risk of mental illness in offspring of parents with schizophrenia, bipolar disorder, and major depressive disorder: A meta-analysis of family high-risk studies. Schizophrenia Bulletin
Beardslee, W. R. et al. (2011). Transmission and prevention of mood disorders among children of affectively ill parents: A review. JAACAP

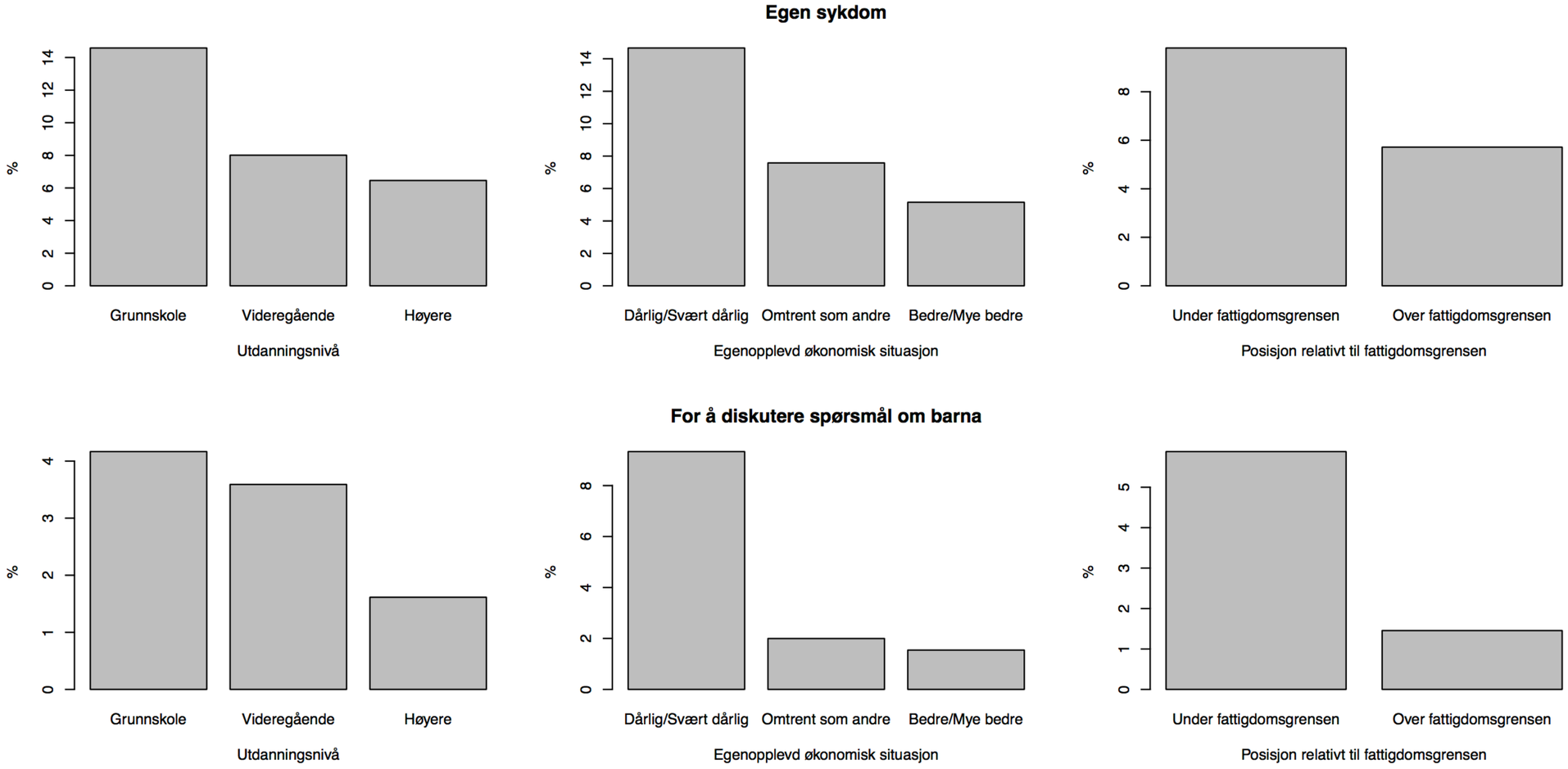
Foreldre har mer psykiske vansker…

Figur 2.4: Sosiale gradienter i symptomer på psykiske vansker.

Data fra Levekårsundersøkelsen i Fjell, Askøy, Sund og Øygarden.

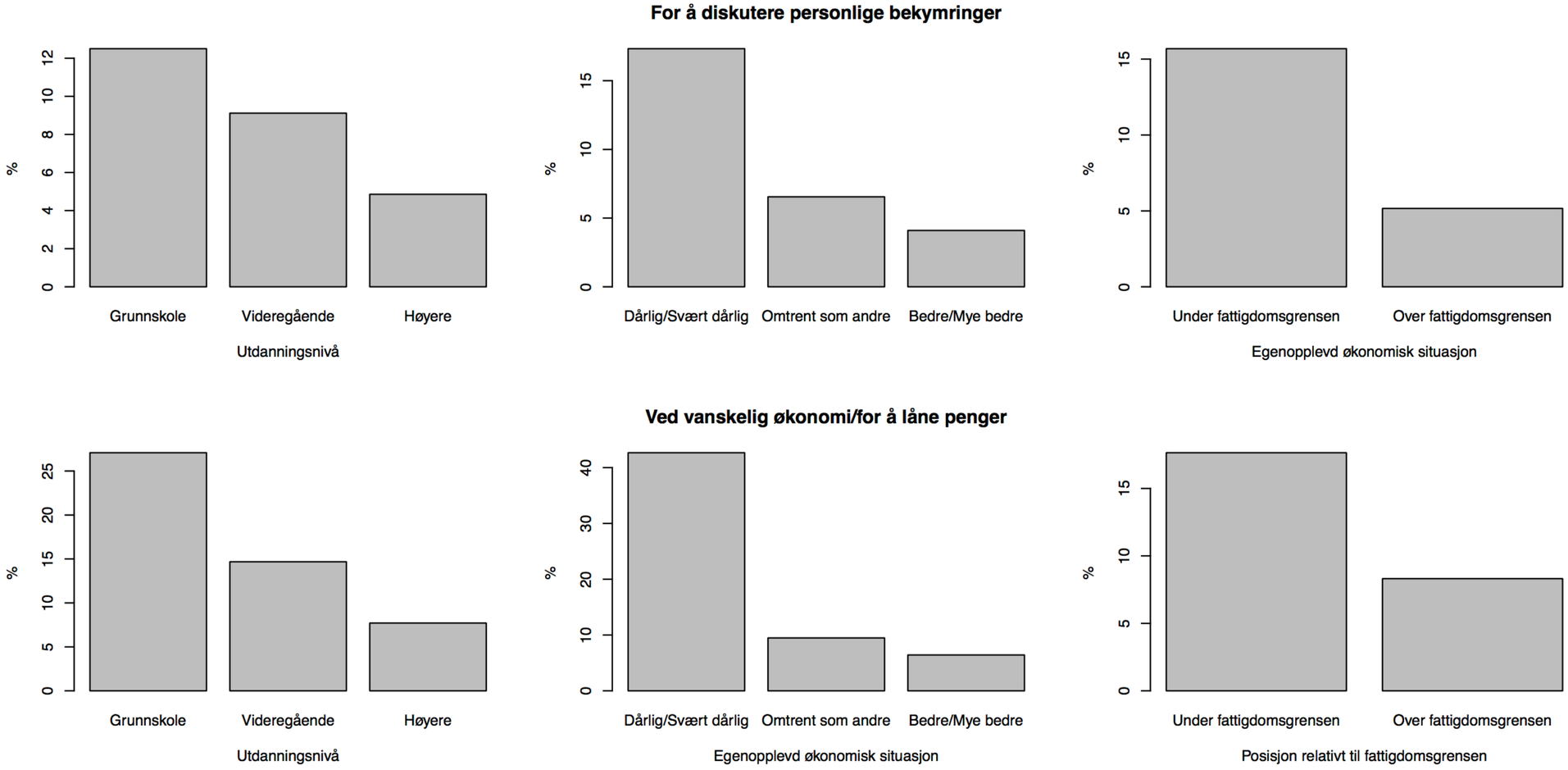
og har færre kilder til sosial støtte…

Figur 2.2: Andel foreldre som oppgir at det er vanskelig å få hjelp av slektning eller venn ved nevnte behov.

Data fra Levekårsundersøkelsen i Fjell, Askøy, Sund og Øygarden.

når de trenger noen å rådføre seg med

Figur 2.2: Andel foreldre som oppgir at det er vanskelig å få hjelp av slektning eller venn ved nevnte behov.

Data fra Levekårsundersøkelsen i Fjell, Askøy, Sund og Øygarden.

Oppdragerstrategier

Gershoff, E. R. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychol Bull*
Repetti, R. L., et al. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychol Bull*

Barnet stiller spørsmål ved foreldres beskjeder og argumenterer mye

Foreldre både diskuterer med og instruerer barnet

Sterke familiebånd

Foreldre organiserer barnets fritid

Systemkritikk og advokat for barnet

Foreldre oppmuntrer og kartlegger barnets talenter, meninger og evner

"Conserted cultivation"

→ "Berettigelse"

vs.

"Accomplishment of natural growth"

Foreldre ivaretar barnets behov og lar det vokse

→ "Bundethet"

Barnet organiserer sin egen fritid

Avhengighet og maktesløshet overfor "systemet", konflikt og uenighet

Foreldre instruerer barnet

Svakere familiebånd

Barnet stiller sjelden spørsmål ved foreldres beskjeder og argumenterer lite

Lareau, A.
Unequal childhoods: Class, race, and family life
Berkely: University of California Press. (2003).

The New York Times

SUBSCRIBE NOW LOG IN

TheUpshot

The Relentlessness of Modern Parenting

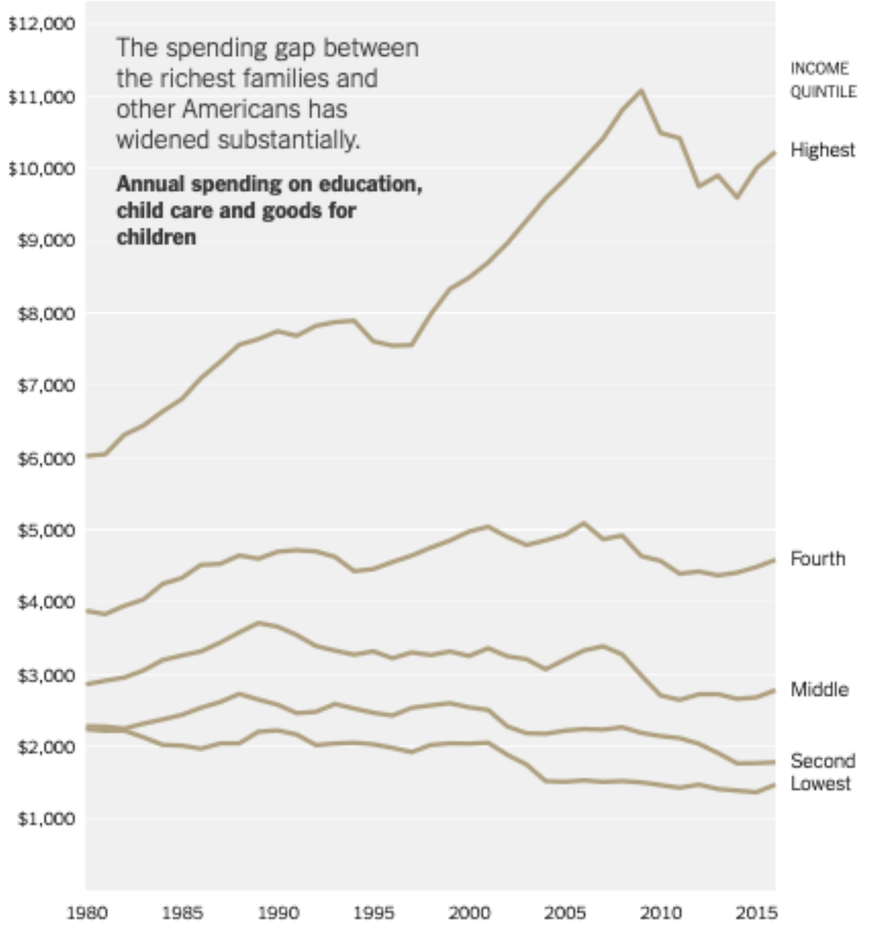
Raising children has become significantly more time-consuming and expensive, amid a sense that opportunity has grown more elusive.

By Claire Cain Miller

Dec. 25, 2018

1630

Among families with one or more children under the age of 18. Figures are in 2018 dollars.

Sabino Kornrich analysis of Consumer Expenditure Survey data | The New York Times

Miller, C. C. (2018). The Relentlessness of Modern Parenting. *The New York Times*. Retrieved from https://www.nytimes.com/2018/12/25/upshot/the-relentlessness-of-modern-parenting.html

Utviklingsstimulerende erfaringer

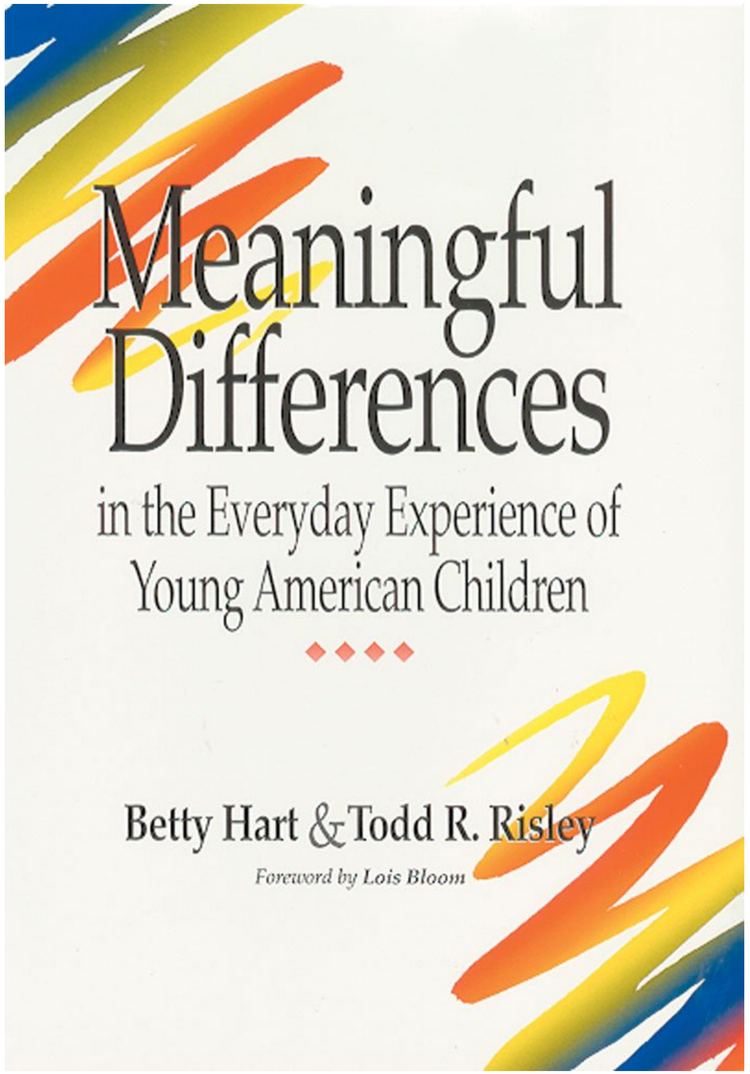

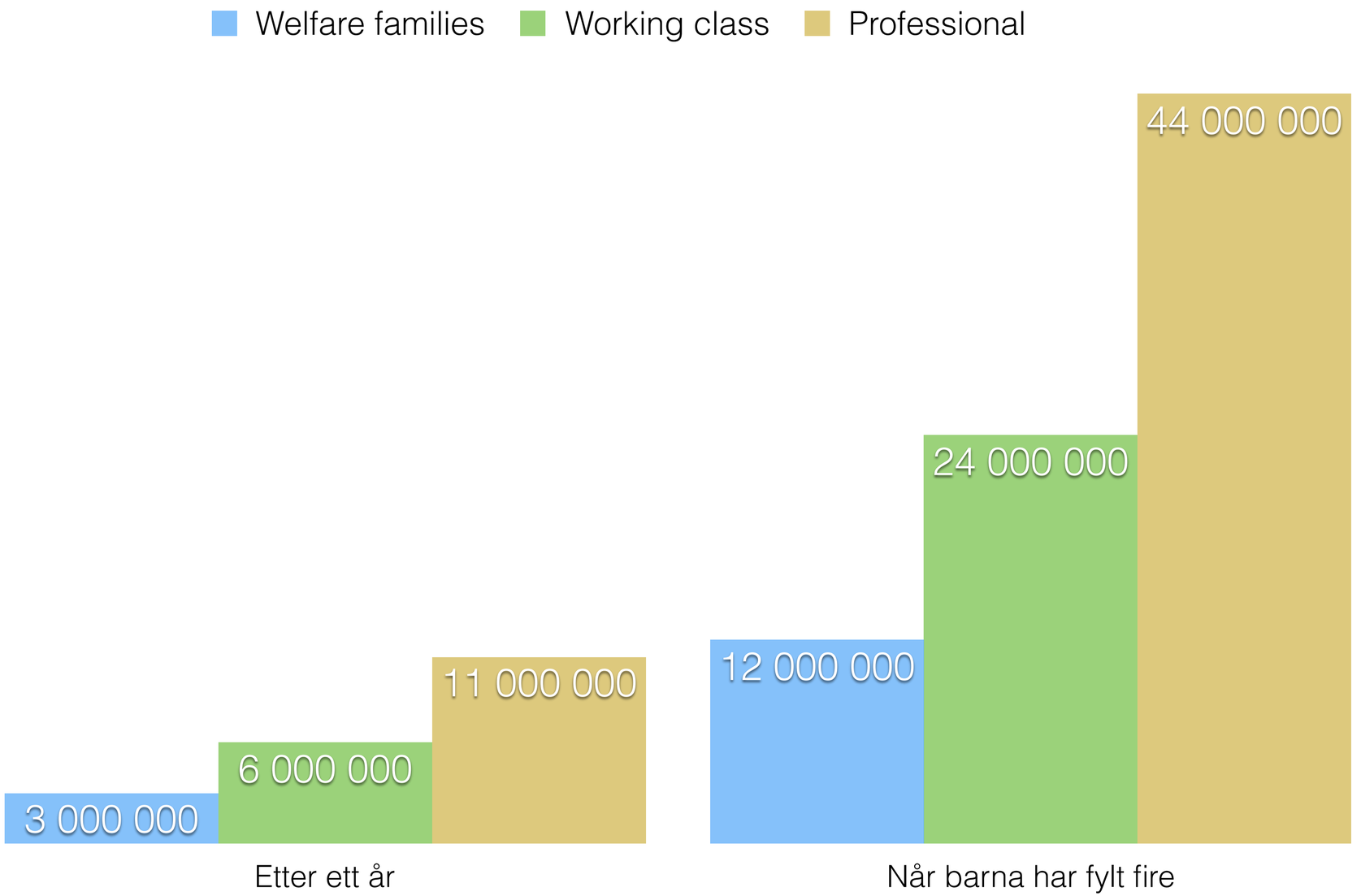

Foster, E.M. How economists think about family resources and child development. Child Dev. 73: 1904–1914, **2002**.

Antall ord per time:

2153	Professionals
1251	Working-class
616	Welfare-receipients

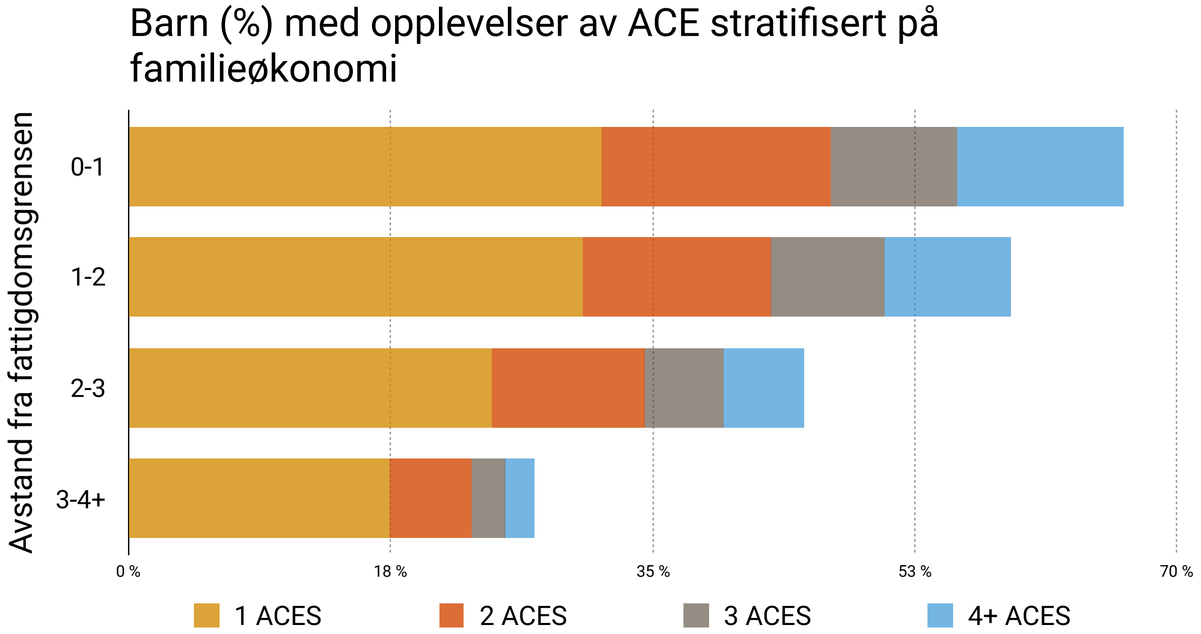
Hart, B., & Risley, T.
Meaningful differences in the everyday experience of young American children. Baltimore, MD: Paul H. Brooks. **(1995)**.

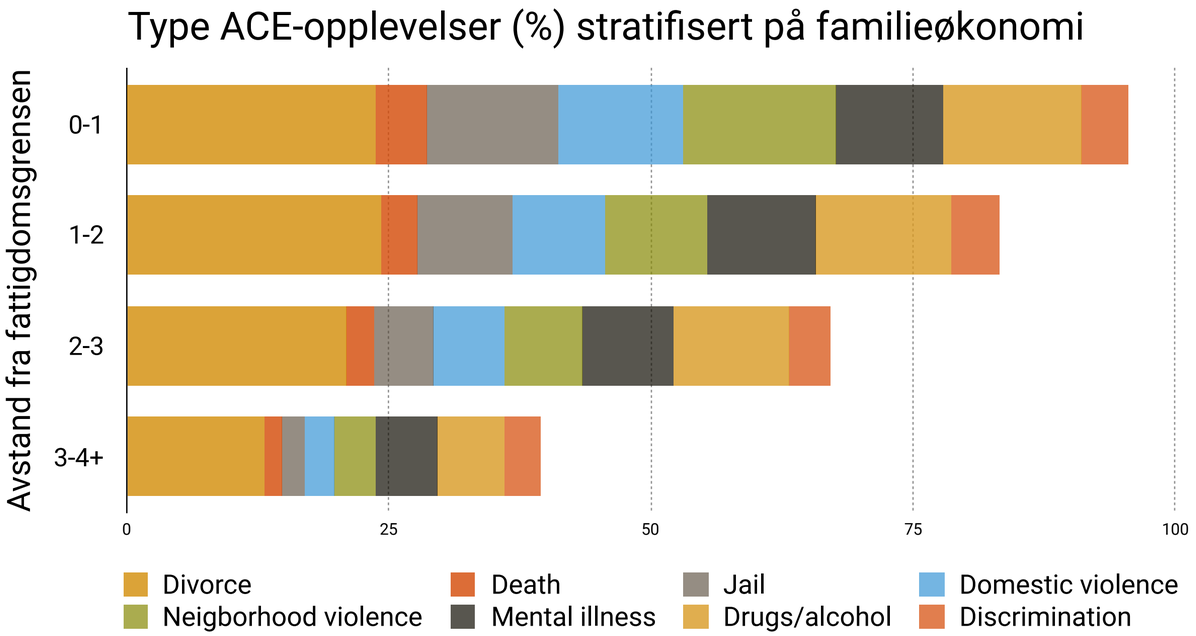
Akkumulering av belastning

Evans, G.W., et. al. The role of chaos in poverty and children's socioemotional adjustment. *Psychological Science*, ***2005***, 16, 560-565.
Evans G.W. & English K. The environment of poverty: Multiple stressor exposure, psychophysiological stress, and socioemotional adjustment. *Child Development,* ***2002***, 73, 1238–1248,

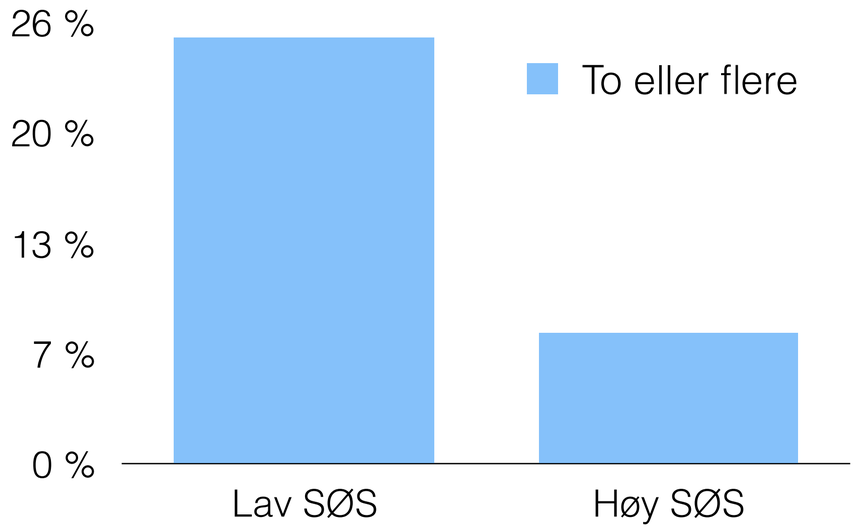
Negative livshendelser er ikke normalfordelt på sosial status

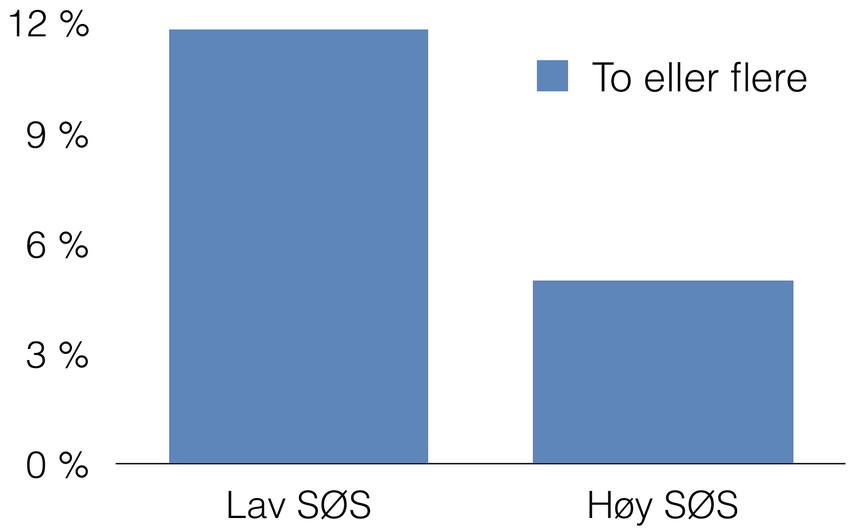
Halfon, N., Larson, K., Son, J., Lu, M., & Bethell, C. Income Inequality and the Differential Effect of Adverse Childhood Experiences in US Children. Academic Pediatrics; **2017**

Negative livshendelser

- Tap av vennskap
- Brudd mellom foreldre
- Problemer med foreldres psykiske eller somatiske helse
- Dødsfall i nære relasjoner, alvorlig sykdom eller skade…

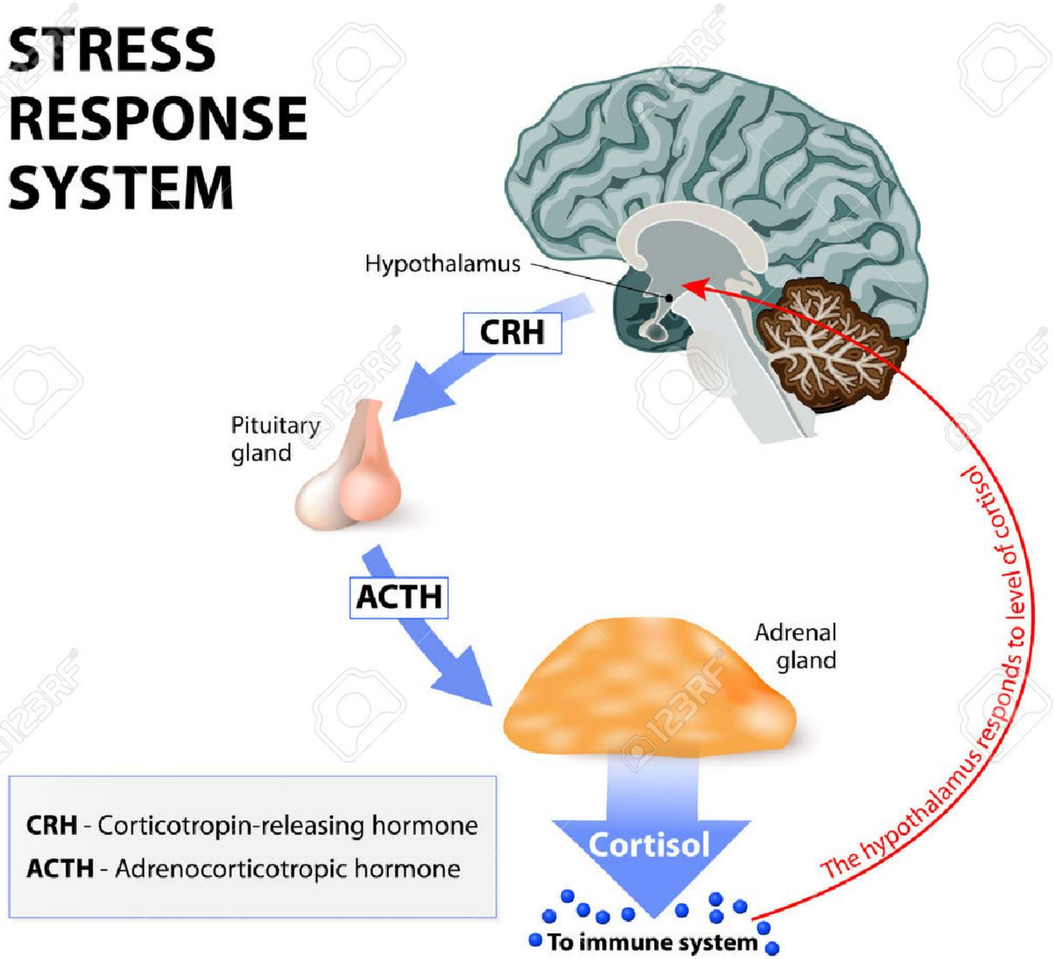
Pågående familiebelastninger

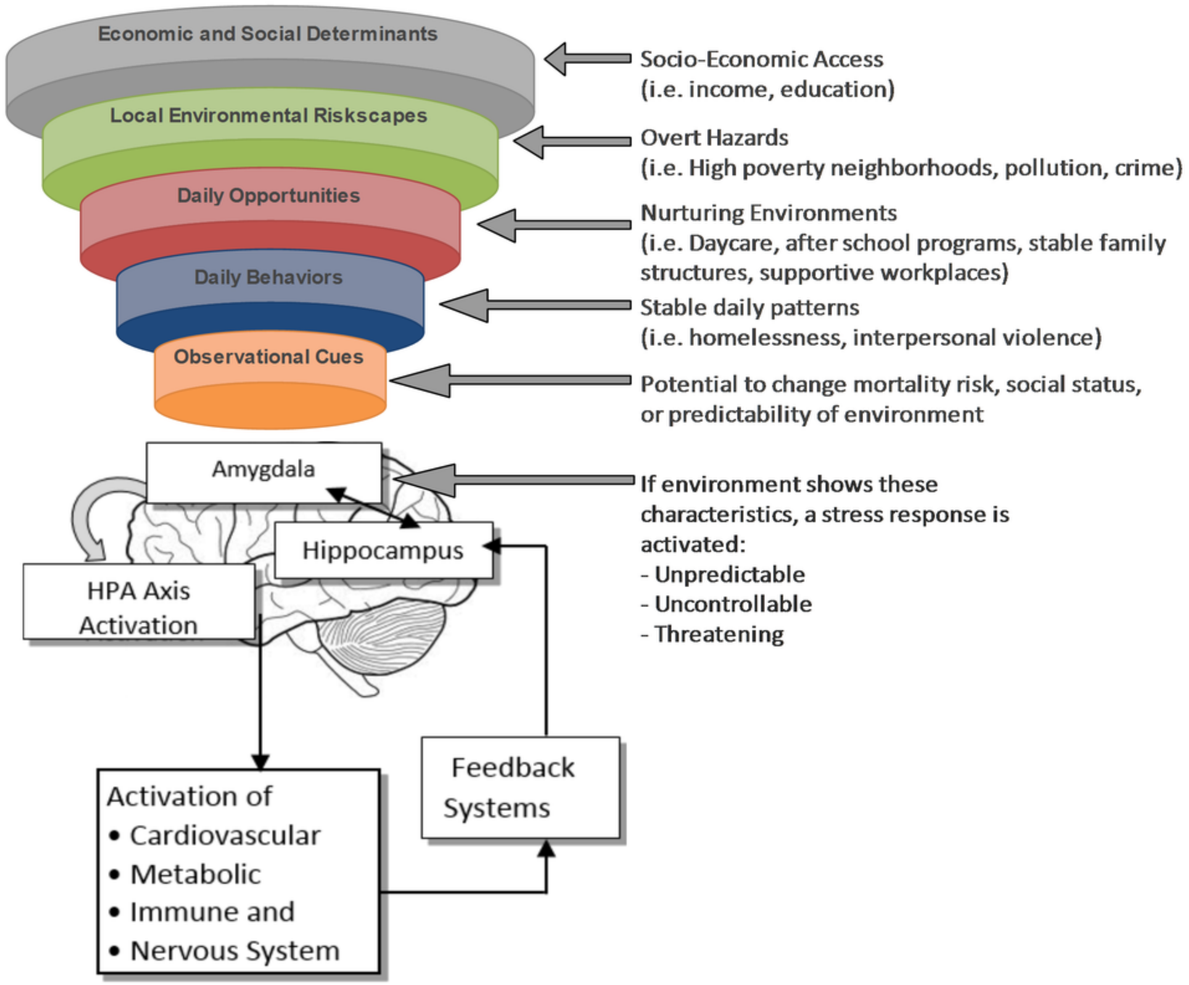

- Arbeidsledighet
- Belastende jobbsituasjon, boligsituasjon og dårlig nabolag
- Tidspress, manglende sosial støtte
- Konflikter i familien
- Sykdom, rusmisbruk, pengespillproblematikk…

Bøe, T., Serlachius, A. S., Sivertsen, B., Petrie, K. J. & Hysing, M.
Cumulative effects of negative life events and family stress on children's mental health: The Bergen Child Study.. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, **2017**. doi: 10.1007/s00127-017-1451-4

Dysregulering og dysfunksjonelle stress responser

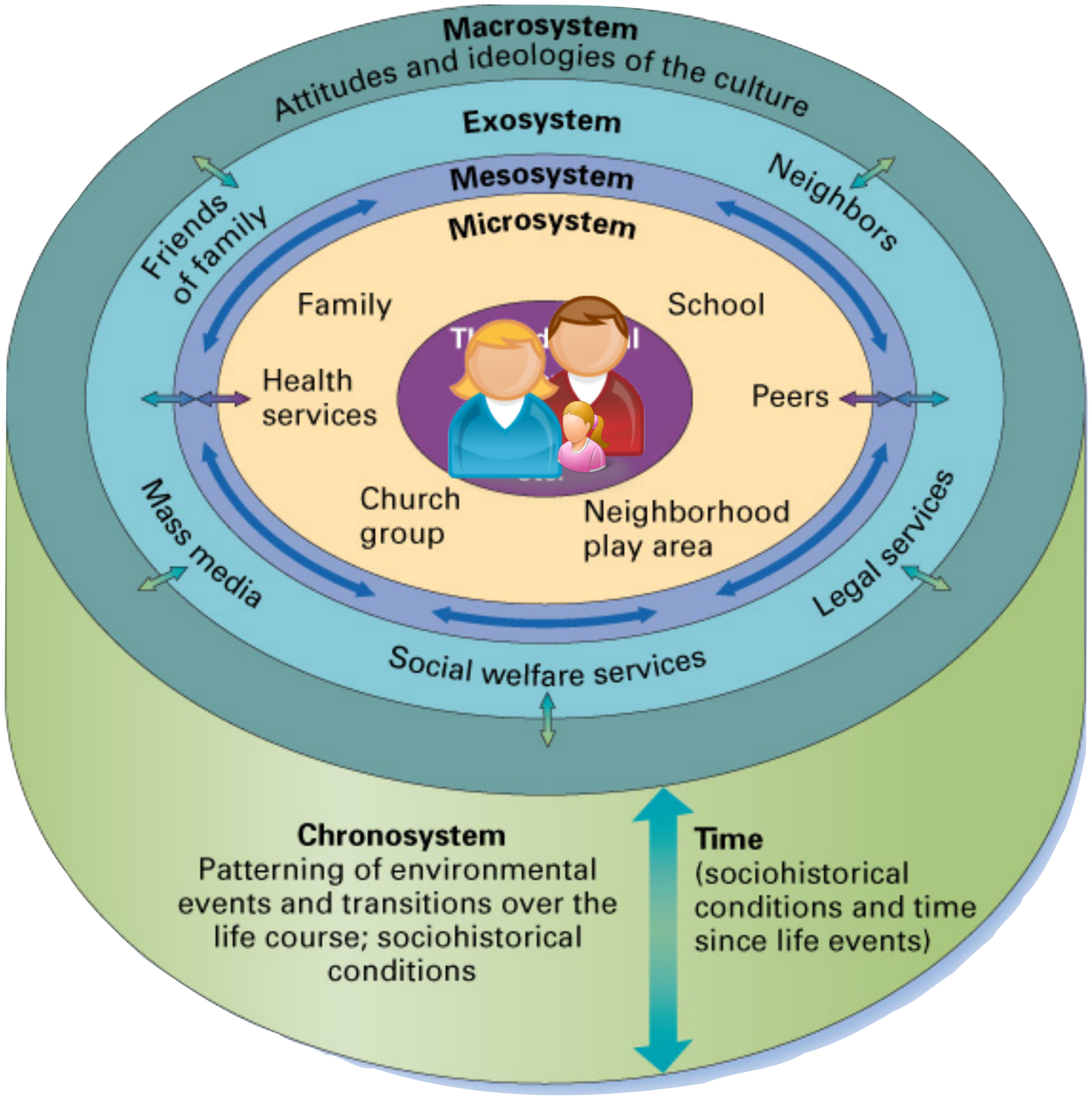

Evans, GW & Kim, P.
Childhood poverty and young adults' allostatic load.
Psychol. Sci. **2012.** doi: 10.1177/0956797612441218

SØS-forskjeller i omsorgsbetingelser

HØY SØS	LAV SØS
“Utviklingstilpasset stimulering”	“Tro på naturlig vekst”
Autoritativ	Autoritær
Mer språkstimulering	Mindre språkstimulering
Tilbringer mer tid med barnet	Tilbringer mindre tid med barnet
Optimaliserer tiden som brukes med barnet til dets utviklingsnivå	Optimaliserer i mindre grad tiden som brukes med barnet til dets utviklingsnivå
Mindre psykiske vansker	Mer psykiske vansker
Lav grad av familiekonflikt	Høy grad av familiekonflikt
Mindre bruk av negative foreldrestrategier	Mer bruk av negative foreldrestrategier
Mindre kaos, støy og trangboddhet, mer struktur, forutsigbarhet og rutiner	Mer kaos, støy og trangboddhet, mindre struktur, forutsigbarhet og rutiner

Relasjonen er i kontekst

Bronfenbrenner, U. & Morris, P.A.
The bioecological model of human development.
Handbook of Child Psychology, **2007**

Psykiske vansker hos foreldre

Negativ oppdrager-stil

Konflikt mellom foreldrene

Mangel på ressurser

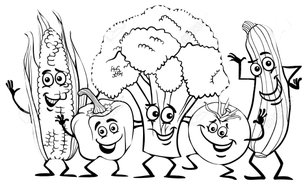
Familieinvesteringer

Tid, fritidsaktiviteter, kultur, bøker og læringsmateriell, kosthold, bosituasjon

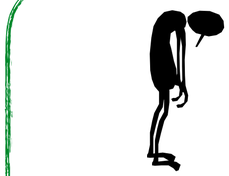
Utvikling hos barnet

Yeung, W. J., et al.
How money matters for young children's development: Parental investment and family processes. *Child Dev*, **2000**, *73*(6)

“Møtepunkt”

Mangel på ressurser

Psykiske vansker hos foreldre

FASTLEGE
DPS
…

Konflikt mellom foreldrene

BARNEVERN
FAMILIEVERN
…

Negativ oppdrager-stil

BARNEVERN
FAMILIEVERN
…

NAV
…

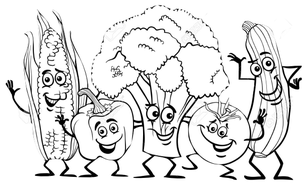
Familieinvesteringer

Tid, fritidsaktiviteter, kultur, bøker og læringsmateriell, kosthold, bosituasjon

FRIVILLIGE ORGANISASJONER
OFFENTLIGE TILBUD
…

Utvikling hos barnet

HELSESTASJON
BARNEHAGE
SKOLE
BUP
PPT
…

Yeung, W. J., et al.
How money matters for young children's development: Parental investment and family processes. *Child Dev*, **2000**, *73*(6)

Barnefattigdom og marginalisering

Barn i husholdninger med lav inntekt er utsatt for mange ulike levekårsulemper

Sosial ekskludering: posisjoner utenfor samfunnets grunnleggende kjerneområder og aktivitetet
Marginalisering: risiko for fremtidig eksklusjon

Familieforhold | **Hvordan barn og unge kan bli påvirket**

Barn i familie med dårlig økonomi

Levekårsulemper knyttet til **økonomi**, **lokalmiljø**, **helse**, **deltagelse/skole** og **samspill** kan påvirke hverandre

Lokalmiljø

- Barn i lavinntektsfamilier er mer utsatt for dårligere fysiske boforhold (som trangboddhet)
- Dårlige boforhold kan føre til at barnet ikke vil ta med venner hjem
- Trangboddhet og dårlig bo-standard kan føre til at barnet ikke får ro til å gjøre lekser
- Barn i de dårligst stilte familiene flytter mest
- Barnet kan måtte bytte skole pga. flytting. Dette påvirker mulighetene til å vedlikeholde det sosiale nett-verket og å etablere nye nettverk (sosial kapital)
- Svake levekår konsentreres ofte geografisk, som i bydeler
- Barnet kan i større grad være eksponert for slitte uteområder, søppel, støy og sosiale problemer

Helse

- Foreldre med lav inntekt har oftere dårligere helse
- Foreldreuhelse kan påvirke barnas helse og oppvekst negativt
- Barn og unge i familier med lav inntekt har oftere dårligere fysisk og psykisk helse

Deltagelse/skole

- Jo lavere utdanningsnivå foreldrene har, dess færre grunnskolepoeng oppnår barnet
- Barn i familier med dårlig råd bruker mer tid foran skjerm, og er mindre aktive i organiserte aktiviteter for ferdighetsutvikling (idretts- og musikkbaserte aktiviteter)
- Barn fra familier med lav inntekt er mer utsatt for mobbing
- Barnet blir dårligere stilt på arbeidsmarkedet som voksen
- Barn fra familier med lav inntekt har høyere skolefravær
- Barnet har lavere sannsynlighet for å fullføre videregående skole

Samspill

- Ressurssvake familier har et høyere konfliktnivå, og foreldrene har oftere psykiske vansker
- Barn fra familier med færre ressurser trenger oftere hjelp fra barnevernet
- Barn fra familier med færre ressurser er mer utsatt for vold i familien
- Foreldre med lav inntekt benytter i større grad negative oppdragerstiler, som å være mindre involvert i barna sine

Barnet kan utvikle mindre sosial kapital
Sosial kapital består av de ressursene som barn får tilgang til gjennom sine sosiale nettverk, for eksempel de nettverkene de inkluderes i når de deltar i idrettslagets aktiviteter

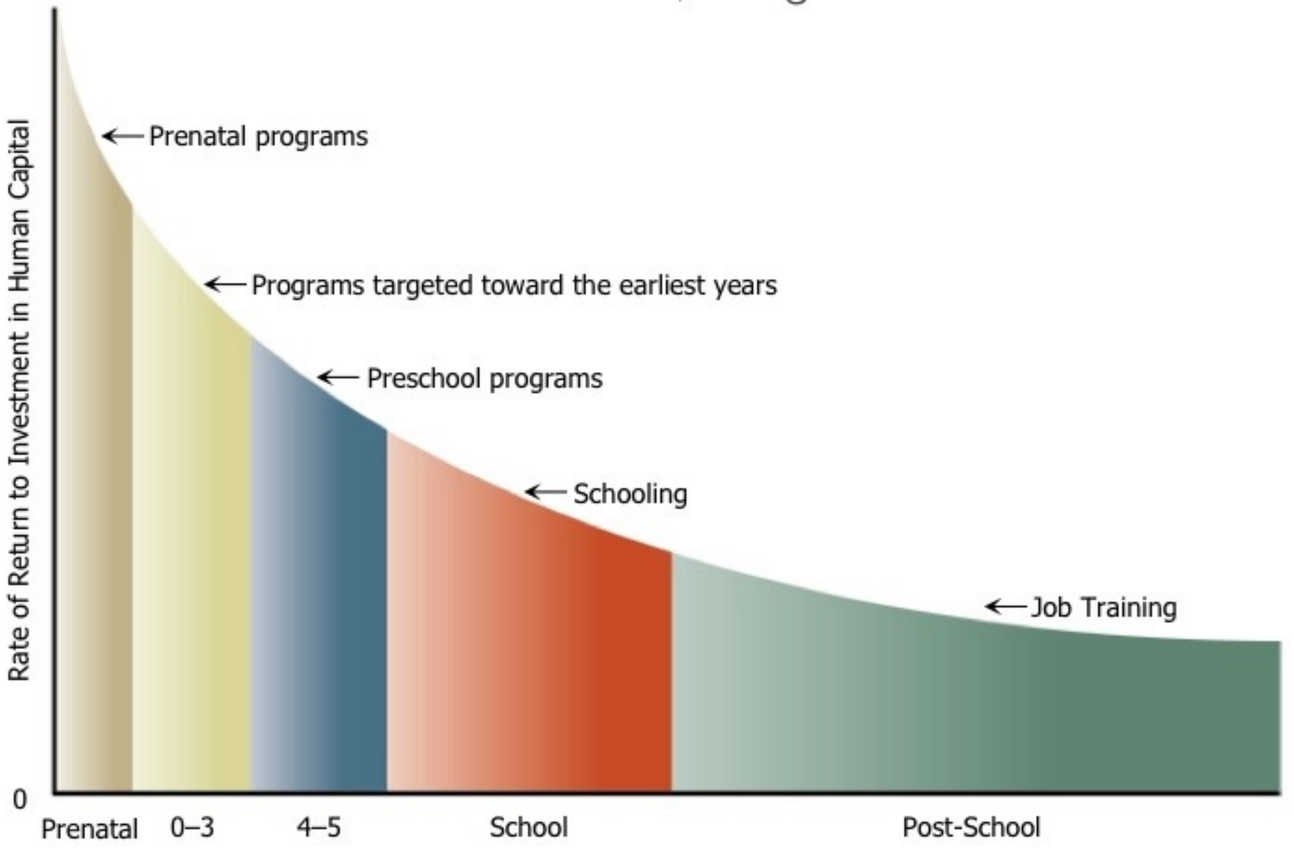
Kumulative levekårsulemper påvirker barnets oppvekst, utvikling, skoleprestasjoner og helse resten av livet

Risiko for å havne i lavinntekts-gruppen som voksen, og at egne barn vokser opp i samme situasjon

Barne- ungdoms og familiedirektoratet. (2017). Oppvekstrapporten 2017. Hentet fra http://bestill.bufdir.no/userfiles/products/284/Oppvekstrapporten_2017.pdf

EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT IS A SMART INVESTMENT

The earlier the investment, the greater the return

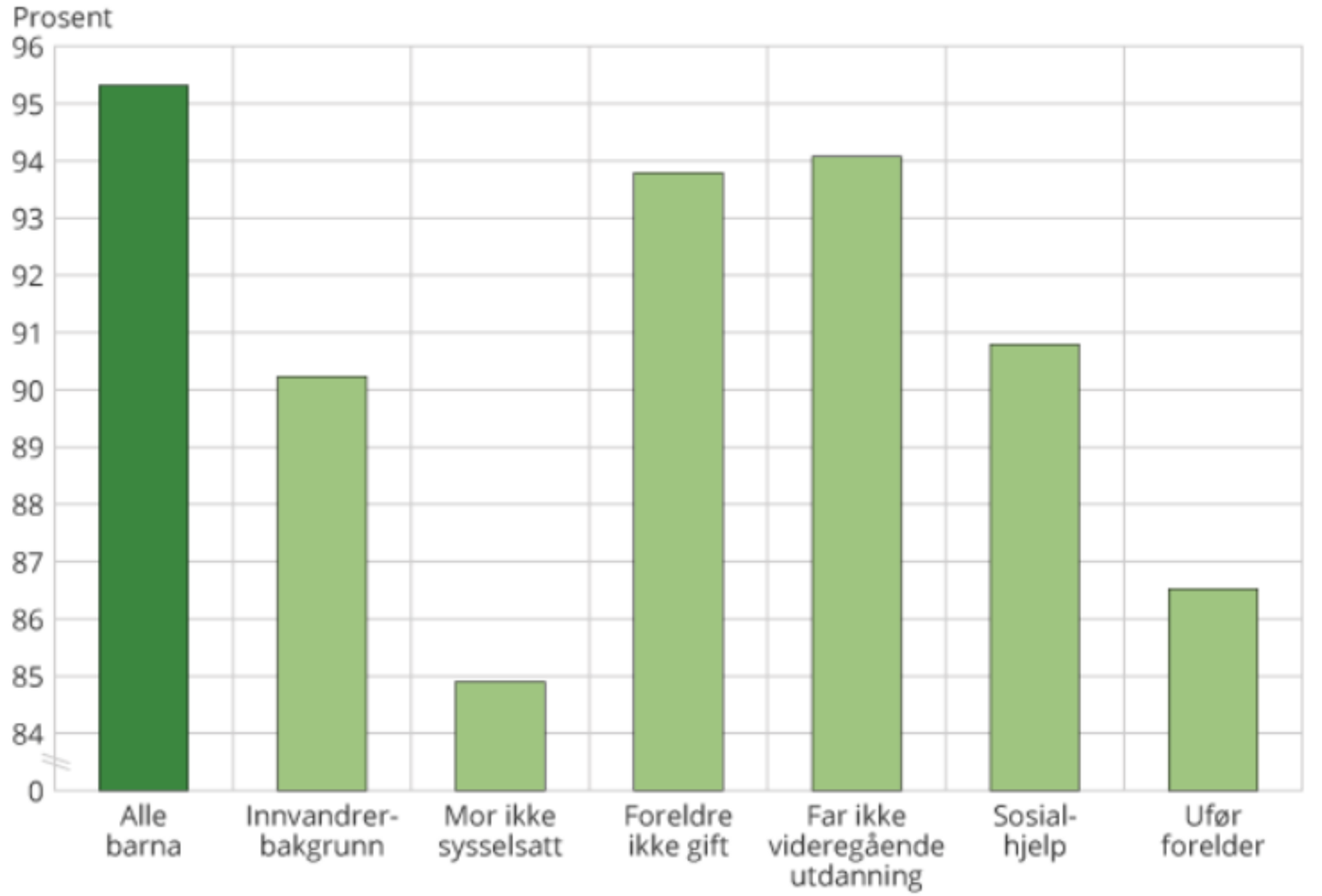

Source: James Heckman, Nobel Laureate in Economics

«Et politisk eksperiment å sende ettåringer i barnehagen»

Figur 1. Andel barn[1] i barnehage totalt og innenfor angitte grupper. Oslo sett under ett

[1] Andelen av barna (kohortene 2004-2007) som bodde i Oslo ved inngangen til kalenderåret de fylte 6 år, som hadde vært i barnehage i Oslo før skolestart. Antall barn i datasettet er 27 544. Tall i prosent.
Kilde: Oslo kommunes barnehageregister og SSBs befolknings- inntekts- og utdanningsregistre.

Drange, N. Samfunnsspeilet 2/2015. SSB.

Søkje avslag i prisen

Innhald på sida

Har du rett på redusert foreldrebetaling?

Har du rett på gratis kjernetid?

Ordninga er for foreldre og føresette med barn i kommunale og private barnehagar.

Har du rett på redusert foreldrebetaling?

Du har rett på redusert pris om:

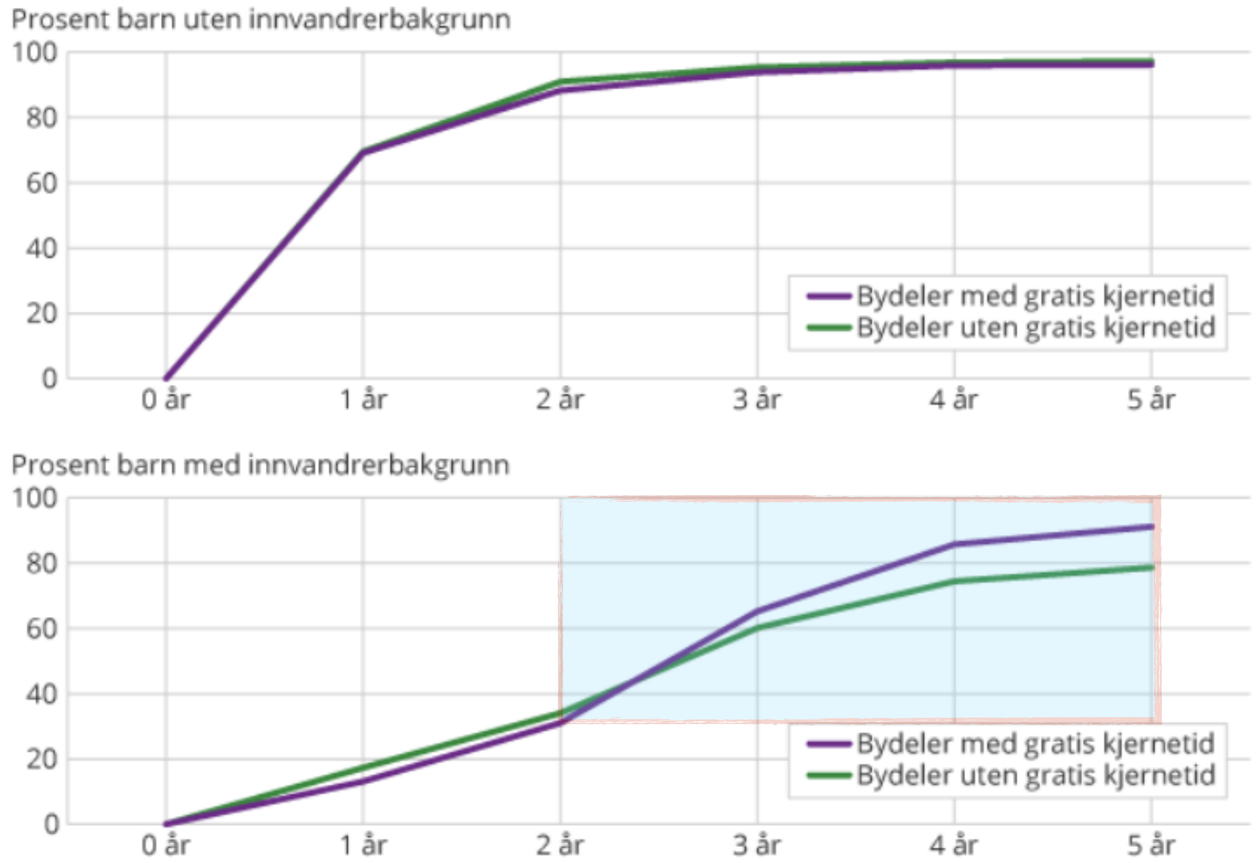
- maksprisen for ein barnehageplass er høgare enn 6 prosent av den samla inntekta til hushaldninga
- den samla inntekta til hushaldninga er lågare enn 548.167 kroner

Har du rett på gratis kjernetid?

Gratis kjernetid betyr 20 timar gratis opphald kvar veke i barnehagen. Har barnet ditt heildagsplass må du sjølv betale for opphald utover dei 20 timane.

Hushald med inntekt lågare enn kr 533.500 per år som har 3-, 4- og 5-åringar, og barn med utsett skulestart, kan søkje om gratis kjernetid.

Figur 2. Andelen barn i barnehage, etter innvandringsbakgrunn og alder[1]

[1] Barn født i 2004-2007 som bodde i en bydel med gratis kjernetid eller en sammenligningsbydel ved inngangen til året de fylte fire år.
Kilde: Oslo kommunes barnehageregister og SSBs befolkningsregister.

"Vi har sett at forsøket har lyktes i å øke andelen barn med innvandringsbakgrunn i barnehagen med om lag 15 prosent. Disse barna klarer seg bedre på kartleggingsprøver i lesing og regning hvis de bor i bydeler med tilbud om gratis barnehage".

Drange, N. Samfunnsspeilet 2/2015.
SSB.

Takk for oppmerksomheten!

UiB › Personer › Tormod Bøe

Last ned visittkort | Logg på

Tormod Bøe

Førsteamanuensis

Institutt for samfunnspsykologi

Det psykologiske fakultet

RKBU - Vest, NORCE

E-POST
Tormod.Boe@uib.no

TELEFON
+47 55 58 91 85
+47 988 64 792

BESØKSADRESSE
Institutt for samfunnspsykologi
Christiesgate 12
5015 Bergen
Rom 536

POSTADRESSE
Postbokс 7807
5020 BERGEN

